

Срђан РУДИЋ*

Историјски институт
Београд

КАКО ЈЕ ПОВЕЉА КРАЉА СТЕФАНА ДАБИШЕ БРАЋИ СЕМКОВИЋ ДОСПЕЛА У БРИТАНСКУ БИБЛИОТЕКУ

Анстракт: Повеља краља Стефана Дабише браћи Семковић издата 17. маја 1395. године данас се налази у Британској библиотеци у Лондону. У чланку се износе неки у нашој историографији до сада некоришћени подаци који доприносе бољем познавању судбине Дабишине повеље и начину на који је доспела у установу у којој се данас чува.

Кључне речи: краљ Стефан Дабиша, повеља, XIV век, 1395. година, Британски музеј, Британска библиотека, Артур Левесон Говер, Вилијам Ричард Морфил, Вилијам Хенри Вренч.

Abstract: The charter of King Stephen Dabiša to the Semković brothers issued on 17 May 1395 is kept today at the British Library in London. The paper presents data not used so far in our historiography, which help better understand the destiny of Dabiša's charter and the way it came to the institution where it is held today.

Keywords: King Stephen Dabiša, charter, 14th century, 1395, British Museum, British Library, Arthur Leveson Gower, William Richard Morfill, William Henry Wrench.

Повеља краља Стефана Дабише којом је 17. маја 1395. године даровао браћу Семковић чува се у Британској библиотеци у Лондону – заведена је под сигнатуром Add Ch 26067. *Charter of the King of Serbia with seal. A. D. 1395.* Према *Hand-list of charters and rolls 1839–1894.* у Британски музеј је доспела тако што је 27. јула 1878. године откупљена од Mr. Wrench-a.¹

* srdjan.rudic@iib.ac.rs

¹ Захваљујемо на уступљеном податку господину Милану Грби, главном кустосу источноевропске колекције Британске библиотеке. На сајту Британске библиотеке повеља краља Дабише браћи Семковић води се под насловом: *CONFIRMATION by Stephen Dabisha, King of Serbia and Bosnia, of a grant of the fief of Umikolo to Joupan Wlessimir Semikowitch; 1395. Attested by the Princes of Bosnia and Khilm. With Great Seal.*

У домаћој историографији се дуго времена сматрало да је повеља краља Стефана Дабише браћи Семковић изгубљена. Тачније, све до средине седме деценије XX века, када се сазнало да се налази у Британском музеју у Лондону, њена судбина је била непозната нашој научној јавности.² У овом кратком прилогу изнећемо неке у нашој историографији до сада некоришћене податке који у великој мери објашњавају како је Дабишина повеља доспела у установу у којој се данас чува.

Повеља је до сада доживела више издања и позната је истраживачима наше средњовековне прошлости, тако да се овом приликом нећемо бавити њеном анализом. Ипак, сматрамо за сходно да кажемо неколико речи о досадашњим издањима. Повељу краља Стефана Дабише браћи Семковић први је објавио Павле Соларић 1815. године у Венецији. Уз опширан опис повеље, он је своје издање обогатио и њеним литографисаним факсимилом на којем се виде читав текст и обе стране печата.³ Интересантно је да је Соларић једини приређивач ове Дабишине повеље који ју је имао у рукама. Сви остали су користили или његово издање или фотографије. Наредно издање је приредио Франц Миклошић који је вероватно само прештампао Соларићево издање.⁴ Миклошићево издање је искористио Стојан Новаковић који је објавио изводе из повеље.⁵ Након што се сазнало да се повеља налази у Британском музеју њено издање је, на основу фотографија, 1970. године приредио Павао Анђелић. Оно садржи кратак опис повеље, опис печата, црно беле фотографије повеље и обе стране печата, као и транскрибован текст.⁶ Кратку белешку о Дабишиној повељи и њену слику објавила је 1989. године и Весна Туђина-Гамулин.⁷ Последње издање, такође на основу фотографија, приредио је 2006. године Срђан Рудић у чијем чланку су дати опис повеље и печата, наново ишчитан текст са разрешеним скраћеницама, превод на савремени српски језик, дипломатичка анализа, објашњење просопографских и топографских података, као и фотографија повеље у

² Британска библиотека се до 1973. године налазила у саставу Британског музеја.

³ Соларић П., *Свѣдѣніе ко снимкѣ подлиннога діплѡма Стефана Дабише краља сѣрвскога, даннога ждпана Волкомірѣ Семковић*, Венеција 1815.

⁴ F. Miklosich, *Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii*, Viennae 1858, 226–227.

⁵ С. Новаковић, *Законски споменици српских држава средњег века*, Београд 1912, 318–319.

⁶ P. Anđelić, *Povelja bosanskoga kralja Stjepana Dabiše u Britanskom muzeju*, Radovi ANUBiH XXXV. Odjeljenje društvenih nauka 12, Sarajevo 1970, 285–288.

⁷ V. Tuđina-Gamulin, *Diplomatička građa za hrvatsku povijest (XIII–XV. stoljeća) u rukopisnom odjelu Biblioteke Britanskog muzeja u Londonu*, Zbornik Zavoda za povijesne znanosti istraživačkog centra Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti 15 (1988) 119–121.

боји и фотографија литографије Соларића. На жалост, у овом издању услед техничке грешке није објављена фотографија печата.⁸

Повеља краља Стефана Дабише се, према податку који доноси Павле Соларић, почетком XIX века налазила у рукама поморског капетана Николе Вучетића, *Ћрбџенца Ђрцега Павога (Државе Которске)*, настањеног у Трсту. Соларић, нажалост, није забележио како се повеља нашла у капетановим рукама, тако да не знамо ништа о њеној судбини од времена настанка па све до 1815. године. Након Соларићевог издања повељи се, бар што се тиче истраживача средњовековне босанске државе, за дуги низ година изгубио сваки траг. За њу се поново сазнало, односно за место њеног чувања, петнаестак деценија касније. Ђуро Баслер је на једном међународном конгресу 1966. године случајно сазнао да се једна Дабишина повеља налази у Британском музеју. Касније је Павао Анђелић, преко Маријане Венцел, дошао до њене фотографије на основу које је и приредио издање из 1970. године.

Ни Павао Анђелић ни Срђан Рудић се приликом бављења повељом краља Стефана Дабише нису интересовали о начину на који је она дошла у Британски музеј. Из белешке наведене на почетку прилога сазнајемо да је Музеј повељу откупио крајем јула 1878. године од извесног господина Ренча. Ко је био господин Ренч? Како и када је дошао до повеље? Где се повеља налазила пре него што је дошла у његове руке? То су само нека од питања која се могу поставити. Нажалост, на њих се могу дати само делимични одговори.

Истраживачима наше прошлости и наших старина промакла су два прилога објављена почетком 1878. године у лондонском часопису *Notes and Queries*, дакле пола године пре него што је Ренч продао повељу музеју.⁹ Из првог сазнајемо да се повеља једно време налазила у Константинопољу, као и када је тамо дошла. Комбинацијом података које доноси овај прилог и белешке Британског музеја о њеном откупу сазнајемо и ко би могао бити господин Ренч. Пошто су ови прилози занимљиви из више разлога, и као што смо већ истакли некоришћени од стране наших истраживача, посветићемо неколико редова њиховом садржају.¹⁰

⁸ С. Рудић, *Повеља краља Стефана Дабише браћи Семковић, 1395, 17. мај*, Стари српски архив 5 (2006) 157–171.

⁹ Часопис *Notes and Queries* излази у Лондону од новембра 1849. године. Детаљније о часопису погледати на званичном сајту: <https://global.oup.com/academic/product/notes-and-queries-14716941?cc=rs&lang=en&>

¹⁰ В. Јовановић, *Енглеска библиографија о Источном питању у Европи*, Споменик СКА 48 (1908) 58; В. М. Јовановић, *Енглеска библиографија о Источном питању у Европи*,

У свесци од 19. јануара 1878. године Артур Лјусон-Гор (Arthur Leveson Gower)¹¹ из Британске амбасаде у Константинопољу објавио је краћи прилог под насловом *A Servian Document*, посвећен једној повељи чије изводе је донео у не баш најбољем преводу на француски језик (погледати Прилог). Лјусон-Гор у тексту констатује да је оригинал повеље написан на кожи, старим српским писмом (old Servian charaters) и да има велики печат на којем је са једне стране приказан човек на коњу, а на другој краљ који седи испод балдахина – са обе краљеве стране налази се још по један мањи балдахин. Забележио је да је повеља донета у Константинопољ на почетку Српског рата (Servian war). Артур Лјусон-Гор се на крају прилога обраћа сарадницима часописа са молбом да му нешто кажу о овом документу – да ли је вредан или нешто друго.¹²

На Лјусон-Горово писање се већ у свесци од 16. фебруара осврнуо познати енглески слависта Вилијам Ричард Морфил (William Richard Morfill).¹³ Морфил најпре констатује да је документ који је Лјусон-Гор описао потврда даровања поседа извесном жупану Влесимиру, при чему појашњава да је жупан титула, а не властито име. Потом је додао неколико података о ауктору повеље – Стефан Дабиша је био син Мирослава, брата Твртковог, и владао је до 1396. године; био је бан Босне, али је такође узео и титулу краља Србије. Морфил је сматрао да се без сумње ради о занимљивом документу и изразио наду да слични документи који сведоче о старој српској цивилизацији нису потпуно уништени у рату. Потом је истакао да је научницима познато колико је вредних рукописа, далеко вреднијих од овог, изгубљено док су, како

П допуњено и исправљено издање, прир. М. Фрајнд, Београд 1978, 107. Захваљујемо господину Драгославу Опсеници који нам је указао на помен повеље краља Стефана Дабише у делу Војислава Јовановића.

¹¹ Arthur Francis Gresham Leveson-Gower (25. април 1851 – 26. децембар 1922), британски дипломата. Током своје дипломатске каријере (1876–1905) службовао је у Константинопољу, Рио де Жанеиру, Бечу, Берлину, Борну, Београду, Атини и Хагу. Био је члан Друштва антиквара и Краљевског историјског друштва. Објављивао је прилоге у часописима: *Miscellanea Genealogica et Heraldica* и *Notes and Queries*.

¹² A. L. Gower, *A Servian Document*, *Notes and Queries*, Fifth Series, Vol. Ninth, January – June 1878 (19th January 1878) 46–47. Није познато ко је Лјусон-Гору читао српски текст који је он или неко други превео на француски језик.

¹³ William Richard Morfill (17. новембар 1834 – 9. новембар 1909), професор руског и осталих словенских језика на Универзитету Оксфорд од 1900. године па све до смрти. Био је први професор руског у Британији. Члан Британске академије постао је 1903. године. Аутор је бројних књига из словенске литературе и историје, превода, као и разних књига о граматицима на пољском, српском, бугарском и руском језику (међу којима је и *Simplified Grammar of the Serbian Language*, London 1887).

каже, „ове несрећне земље биле под турском влашћу”. На крају прилога Морфил је објаснио значење речи логотет и указао да у преводу који је објавио Лјусон-Гор постоји неколико нетачности којима читаоци не треба да се оптерећују.¹⁴

Да су истраживачи наше прошлости били упознати са прилогом Артура Лјусон-Гора знали би да је повеља краља Стефана Дабише браћи Семковић доспела у Константинопољ почетком српско-турског рата, односно Српског рата како га он назива. Србија је Турској објавила рат 30. јуна 1876. године, тако да се то вероватно десило током лета исте године. Међутим, Лјусон-Гор није забележио како је повеља доспела у Константинопољ, коју је ту донео и ко је био њен власник.

Ипак, Лјусон-Горов текст нам омогућава да откријемо ко је господин Ренч од којег је Британски музеј откупио повељу. У време писања прилога за *Notes and Queries* Лјусон-Гор је био службеник Британске амбасе у Константинопољу. У исто време дужност вице-конзула обављао је Вилијам Хенри Ренч (William Henry Wrench).¹⁵ Вилијам Ренч је осим као дипломата био познат и као колекционар, пре свега исламске уметности. Током каријере је сакупио знатну уметничку колекцију слика, керамике, оружја, текстила, тепиха. Многи предмети који су били у његовој колекцији данас се налазе у Викторија и Алберт музеју у Лондону.

Није забележено како и када је тачно Вилијам Ренч дошао у посед повеље краља Стефана Дабише. Артур Лјусон-Гор о томе не пише. Из његовог прилога се не може наслутити ни да ли је повеља у време када га је писао, а то би могло бити само у другој половини 1876. или током 1877. године, већ била у рукама Вилијама Ренча. Могло би се претпоставити да јесте, али је могуће и да је Лјусон-Гор повељу видео пре него што је постала Ренчово власништво. Можемо да претпоставимо да је Ренчов хоби везан за прикупљање старина био познат и да је у томе имао локалне сараднике. Уосталом, тиме се бавио не мали број британским дипломата, не само у Константинопољу већ и широм света. Могуће је да се власник повеље или неко ко је у његово име продавао обратио Ренчу или можда неком другом члану амбасе и понудио је на продају. Такође, исто тако је могуће да је Ренча са постојањем повеље упознао неко од локалних

¹⁴ W. R. Morfill, *A Servian Document, Notes and Queries, Fifth Series, Vol. Ninth, January – June 1878* (16th February 1878) 134.

¹⁵ William Henry Wrench (21. новембар 1836 – 31. октобар 1896), британски дипломата. Службовао је у Дамаску (1857–1861, 1864), Бејруту (1863), био је вицеконзул за Дарданеле (1866). Највећи део каријере провео је у Цариграду (вицеконзул 1872–1879; конзул 1879; шеф комерцијалног одељења 1883–1893; трговачки аташе 1893–1896).

сарадника који му је помагао у прикупљању старина. Ово су наравно само претпоставке за које немамо никаквих доказа.

На основу приказаних података можемо да закључимо да је Вилијам Ренч у посед повеље краља Стефана Дабише браћи Семковић дошао у периоду након избијања српско-турског рата у лето 1876. године и 27. јула 1878. године када ју је продао Британском музеју.

П Р И Л О Г

“Lettres Patentes. – Au nom du Père, du Fils et du St. Esprit, Amen. Nous Stephan Doubicha par la grâce de Dieu Roi de Serbie, de Bosnie, du littoral de la terre de Khilm, des pays inférieurs et occidentaux de Oussora et de Podrinia (vallée de la Drina), – Faisons savoir à tous ceux que cela pourrait concerner, qu’ayant succédé, par la grâce de Mon Seigneur Jésus Christ, à la royauté sur les terres ci-dessus dénommées, Nous avons constaté que Notre père et Notre aïeul avaient donné le village et domaine de Umikolo aux ancêtres de Joupan Wlessimir Semikowitch, en récompense de leurs exploits et services rendus en combattant l’ennemi.

“Attendu que le nommé Joupan Wlessimir nous supplie aujourd’hui humblement de vouloir bien confirmer cette donation et faire enregistrer en son nom le dit domaine d’Umikolo, Nous avons arrêté, eu égard aux services signalés qu’il Nous a rendus et au sang qu’il a versé pour notre cause, que la propriété du fief d’Umikolo lui serait confirmée, pour lui et ses descendants. Ont été témoins de cet acte Nos hauts dignitaires dont les noms suivent: Le prince (Kniez) bosniaque, Pawel (Paul) Radimowich, le prince de la terre de Khilm, Vlikachin Milatowitch, le prince de la même terre, Jouvan Radinowcewitch, le voïvode du pays-bas (low-lands), prince Mladen Staninitich, le voïvode d’Oussora, prince Stepan Wilochéwitch, le grand-maître (pristav) de la cour, Joupan Rado Radosanitch, l’adjoind du grand-maître (ipo-voïti), Branko Siménitch.

“Nous Nous engageons à maintenir la prédonation en jurant sur les Sts. Evangiles et au nom du Père, du Fils et du St. Esprit. Ecrit au Palais de Kruchède la main de Thomas Logothète, le 31 du moi de mai de l’an de N.S. 1395.

“Signé: (Stepan)

(L.S.) Signé: (Doubicha).”

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ – LIST OF REFERENCES

Извори – Primary Sources

Andelić P., *Povelja bosanskoga kralja Stjepana Dabiše u Britanskom muzeju*, Radovi ANUBiH XXXV. Odjeljenje društvenih nauka 12, Sarajevo 1970, 285–288.

Miklosich F., *Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii, Viennae* 1858, 226–227.

Новаковић С., *Законски споменици српских држава средњег века*, Београд 1912. [Novaković S., *Zakonski spomenici srpskih država srednjeg veka*, Beograd 1912]

Рудић С., *Повеља краља Стефана Дабиче браћи Семковић, 1395, 17. мај*, Стари српски архив 5 (2006) 157–171. [Rudić S., *Povelja kralja Stefana Dabiše braći Semković, 1395, 17. maj*, Stari srpski arhiv 5 (2006) 157–171]

Соларић П., *Объясненіе ко снимкѣ подлиннога диплома Стефана Дабиче краља сѣрбскога, даннога ждпандѣ Волкомірѣ Семковиѣ*, Венеција 1815. [Solarić P., *Objasnenije ko snimku podlinoga diploma Stefana Dabiše kraljem serbskoga danoga županu Volkomiru Semkoviću*, Venecija 1815]

Литература – Secondary Works

Gower A. L., *A Servian Document*, Notes and Queries, Vol. s5–IX, Issue 212 (19 January 1878) 46–47.

Morfill W. R., *A Servian Document*, Notes and Queries, Vol. s5–IX, Issue 216 (16 February 1878) 134.

Tudina-Gamulin V., *Diplomatička građa za hrvatsku povijest (XIII–XV. stoljeća) u rukopisnom odjelu Biblioteke Britanskog muzeja u Londonu*, Zbornik Zavoda za povijesne znanosti istraživačkog centra Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti 15 (1988) 119–121.

Јовановић В., *Енглеска библиографија о Источном питању у Европи*, Споменик СКА 48 (1908). [Jovanović V., *Engleska bibliografija o Istočnom pitanju u Evropi*, Spomenik SKA 48 (1908)]

Јовановић В. М., *Енглеска библиографија о Источном питању у Европи*, II допуњено и исправљено издање, прир. М. Фрајнд, Београд 1978. [Jovanović V. M., *Engleska bibliografija o Istočnom pitanju u Evropi*, II dopunjeno i ispravljeno izdanje, прир. М. Frajndl, Beograd 1978]

Srdjan Rudić

**HOW THE CHARTER OF KING STEPHEN DABIŠA TO SEMKOVIĆ BROTHERS
CAME TO THE BRITISH LIBRARY**

Summary

The charter of King Stephen Dabiša to the Semković brothers of 17 May 1395 is kept at the British Library in London, under signature ADD CH 26067. It is recorded as the Charter of the King of Servia with seal. A. D. 1395. It came to the British Museum on 27 July 1878 after being purchased from Mr Wrench. The paper presents data not used so far in our historiography, which help better understand the destiny of Dabiša's charter and the way it came to the institution where it is held today. The researchers of our past and antiques missed two papers published in early 1878 in the London journal *Notes and Queries* whose authors were Arthur Leveson Gower and William Richard Morfill. We learn from it that the charter of King Stephen Dabiša to the Semković brothers came to Constantinople at the start of the Serbian-Turkish War. As Serbia declared war on Turkey on 30 June 1876, this probably took place during the summer of the same year. At the time, British Vice-Consul in Constantinople was William Henry Wrench, who was, in addition to being a diplomat, known as a collector. Based on the presented data, we can conclude that William Wrench came into possession of the charter of King Stephen Dabiša to the Semković brothers in the period after the outbreak of the Serbian-Turkish War in summer 1876 and sold it to the British Museum on 27 July 1878.

Чланак примљен: 29. 05. 2020.

Чланак коначно прихваћен за објављивање: 09. 09. 2020.